ДО НАУЧНОТО ЖУРИ
По процедура за защита на дисертационен труд на тема « ***Взаимност и реторсия в международното частно право»,*** представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор” от докторанта ***Пламена Караиванова-Кобурова***
Научен ръководител-
проф. дюн Цветана Каменова

Р Е Ц Е Н З И Я
от
доц.д-р Пламенка Маркова
от Института за държавата и правото, БАН

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със заповед №РД-09-88/12 10 2015 г. на директора на Института за държавата и правото съм определена за вътрешен член на научното жури за защита от задочния докторант Пламена Борисова Караиванова-Кобурова на дисертационен труд на тема „ *Взаимност и реторсия в международното частно право*”, представен за присъждане в Института за държавата и правото на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6 „Право” (международно частно право). На първото заседание, което се състоя на 23 10 2015г., съм определена за рецензент на представения дисертационен труд.

Пламена Караиванова-Кобурова е зачислена като задочен докторант през 2011 г. Със заповед РД-09-83/2015 г. тя е отчислена с право на защита. Спазени са изискванията относно хода на процедурата.

1. Предмет на рецензията е представеният дисертационен труд и четири научни статии, свързани с темата, публикувани в сп.» Правна мисъл», в Сборника «Научни

трудове на Института за държавата и правото» и в Сборник « Papers of BAS.Humanities and Social Sciences» Vol.2, N 1-2,2015 , p.198-211.

Дисертационният труд обхваща 212 страници, както списък на използваната литература. Списъкът на използваните съчинения на български език съдържа 37 заглавия, а на чужди езици обхваща 106 заглавия. Използваните съчинения са коректно цитирани. Представен е и автореферат, който дава точна представа за научното изследване и приносните моменти в него.

2.Темата, на която е посветена дисертацията, е дисертабилна. Актуалността е обусловена от развитието на взаимността и реторсията в условията на икономическата глобализация, на либерализацията на световната търговия и на признаването на чуждестранни съдебни и арбитражни решения.

Дисертационният труд е първото в българската правна литература цялостно самостоятелно изследване на взаимността и реторсията в международното частно право.

. Предмет на изследването са значението на взаимността в международните отношения и международното право /публично и частно/.

3. Структурата на изложението включва увод, четири глави и заключение.

В увода дисертантът изяснява предметния обхват на изследването, както и поставените цели и задачи- стр.8- 9. Посочени са основните използвани методи и е представена структурата. Отразени са основните изводи.Уводът ясно отразява мултидисциплинарния характер на взаимността и реторсията и посочва основните въпроси на научното изследване-ролята на взаимността за възникването на международното право; значението на взаимността при приложението и изпълнението на международното право и проявлението й при нарушенията му /отрицателната взаимност/.

Глава Първа Тук авторът разглежда някои общи теоретични и исторически аспекти на взаимността в международното публично и частно право –понятие и основни характеристики; механизъм на въздействие; видове взаимност и исторически преглед на реципрочни споразумения и обичаи в международното частно право. Първа глава има предимно теоретичен характер. Интерес представлява разглеждането на взаимността с помощта на теорията за игрите и класифицирането на видове като структурна, наложена и възможна реципрочност. Някои от въпросите не са напълно изяснени-например определянето на реципрочността като *метаправило (*правило,

описващо способите за използване и взаимодействие с други правила) *и съотношението й с принципите на международното право.* Хронологичният преглед на международните източници на взаимността показва ролята й в регулирането на частноправните отношения с международен елемент през различни исторически периоди, но този преглед е доста обширен и в известна степен измества акцента от характеристиката на взаимността върху историческото развитие.

Глава Втора разглежда съвременните измерения на взаимността- промяната в парадигмата на взаимността в условията на глобализация и либерализацията на световната търговия . Отделен раздел е посветен на проблемите и изключенията от принципа на реципрочността в Световната търговска организация и при либерализацията на европейския енергиен пазар-актуални проблеми с преки последици за българското право. Друго важно проявление на взаимността в сравнителен план е при признаването на чуждестранни съдебни решения. Авторът разглежда развитието на американската практика и теория , както и някои други международни договори и отбелязва, че реципрочността е изпълнила своята роля. Вторият раздел е посветен на уредбата на взаимността в източниците на българското международно частно право, като отделно внимание е отделено на двустранните договори, на европейските източници и на разпоредбата на чл. 47 от КМЧП. Това изложение би спечелило от повече от конкретни примери и анализ на резултатите от прилагането на взаимността в българската практика, както и не европейско равнище, особено в областта на интелектуалната собственост. Преодоляването на различията в уредбата на универсално равнище и в Европейския съюз е сериозно предизвикателство, което трябва да се анализира от специалисти в тази област, но посочването на проблемите би допринесло за пълнотата на дисертационния труд.

Глава трета е посветена на връзката между взаимността и реторсията, като отделен раздел е посветен на реторсията в международното частно право-основания, правна уредба, съдържание на реторсията като правомерен акт и ефективността й в международните отношения.

В заключението са представени изводите на автора..Тя потвърждава постепенното преминаване от структурна материална взаимност към предпочитане на формалната взаимност в съвременността, като в същото време взаимността добива нови роли при многостранните международни отношения. Реторсията и взаимността са самостоятелни и независими един от друг правни институти, използвани въз основа на обичайното право поради което авторът не дава конкретни препоръки за промяна във

вътрешното законодателство или в международното право.Авторът настоява на много места в дисертацията, че взаимността и реторсията трябва да бъдат изследвани чрез холистичен подход към фундаментите на международното право

4. *Научните приноси* на рецензирания труд са ясно различими и многобройни. Най- напред – трудът е първото и единствено цялостно, всеобхватно и специализирано изследване на уредбата на взаимността и реторсията в международното частно право и в този смисъл запълва една значителна празнота в академичните публикации в тази област.

Практико-приложното значение на работата се доказва в разгледаните примери и анализа на положителните и отрицателните страни на различните видове взаимност.Те посочват, че въвеждането на изискване за взаимност в националното или общностното право могат прикрито да целят промяна на чуждестранно законодателство или за придобиване на по-големи преимущества при международни преговори (например различаващото се тълкуване на взаимността на ЕС и Руската федерация при преговорите за енергийни инвестиции).

Второ, авторът е направил обстоен и систематизиран анализ на достъпната научна литература на няколко езика.

Дисертационният труд е написан на правилен български език и е много добре редактиран, което допринася за лекото му възприемане.

5. Към дисертационния труд имам някои критични бележки и възражения, които не променят общата оценка на неговите преобладаващи приносни качества, но могат да бъдат отправна точка на автора при бъдеща по-нататъшна работа по темата. Те са свързани с повишаване на теоретичния анализ на някои разпоредби на международните източници и на европейските вторични актове в областта на интелектуалната собственост (принципът на национално третиране съчетан с принципа за държавата на произхода в международните конвенции-Бернска, Римска,TRIPs от една страна и европейските първични и вторични източници, както и многобройната практика на съда на ЕС). Подобна разработка би могла да е самостоятелна публикация предвид специфичния характер на материята, но би била с голямо практическо значение за българските правоприлагащи органи.Тези препоръки имат второстепенен характер и не намаляват научната стойност на дисертацията.

Цялостният прочит на дисертационния труд води до извода, че докторантът има задълбочени познания по международно частно право и способност за самостоятелни

научни изследвания. **С**труктурата на дисертационния труда обхваща всички елементи, които посочената разпоредба на правилника изисква, а постигнатите в предложения дисертационен труд резултати представляват оригинален принос в българската правна наука, поради което следва да му се даде обща положителна оценка.

В заключение следва да се подчертае, че в случая са налице законовите условия за придобиване от кандидата на образователната и научна степен „доктор“**,** посочени в чл. 6 ал. 3 от Закона за развитие на академичния състав в Република България и в чл. 27 ал. 1 от Правилника за прилагането му.

Поради това давам ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА на дисертационния труд на **Пламена Борисова Караиванова-Кобурова** и с дълбоко убеждение предлагам на научното жури да вземе единодушно решение, с което да й присъди образователна и научна степен «доктор» по професионално направление 3.6 „Право” – международно частно право.

София 11 януари 2016 г. ЧЛЕН НА НАУЧНОТО ЖУРИ-РЕЦЕНЗЕНТ

Доц. д-р Пламенка Маркова